

**СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА „ПОЛИТОЛОГИЯ“**

**Капацитет на българските правителства за промени в социално –
икономическата политика (2001 – 2013)**

Магдалена Искренова Каснакова

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

**на дисертация за присъждане на образователна и научна степен
„доктор“**

**Професионално направление: 3.3. Политически науки
Научна специалност: Политология (Сравнителна политология)**

Научен ръководител: доц. Д – р. Даниел Михайлов Смилов

София, 2016

Дисертацията е обсъдена и насрочена за публична защита на заседание на Катедра „Политология“ при Философски факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ на 04 октомври 2016 г. Тя съдържа 253 страници и има следната структура: въведение, три глави, обобщение и изводи, бележки и използвана литература (Библиография). Библиографията включва 140 цитирани източника на български и английски език.

Съдържание на дисертацията:

ВЪВЕДЕНИЕ:

Изследователският проблем и неговата научна значимост	4
Цел, хипотези и методология	5
План на изследването	11
Използвани съкращения	15

ПЪРВА ГЛАВА: КОНЦЕПТУАЛИЗАЦИЯ НА ОСНОВНИТЕ ПОНЯТИЯ

1.1. Литературен обзор	16
1.2. Понятиен апарат и въвеждане на оперативни понятия	25
1.3. Законодателната инициатива като инструмент за промяна на политика	46

ВТОРА ГЛАВА: ЗАКОНОДАТЕЛНА АКТИВНОСТ НА БЪЛГАРСКИТЕ ПРАВИТЕЛСТВА В СОЦИАЛНО – ИКОНОМИЧЕСКАТА ПОЛИТИКА

2.1. Ефективното целеполагане започва от управленските програми	57
2.2. Набиране и синтез на емпирични данни	66
2.3. Измерване на политическия капацитет на правителството за промяна на политика	106

ТРЕТА ГЛАВА: ЗАВИСИМОСТИ МЕЖДУ ПРОМЯНА НА УПРАВЛЕНИЕТО И ПРОМЯНА НА ПОЛИТИКАТА

3.1. Разминаване между заложените управленски цели и постигнати законодателни резултати	138
3.2. Влияние на ЕС при формиране на политическия капацитет на българските правителства за промяна	213
Обобщение и изводи	235
Насоки за следващи научни изследвания	239

БЕЛЕЖКИ	240
---------	-----

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА	248
-----------------------	-----

Изследователският проблем и неговата научна значимост

Проблемът за политическия капацитет на изпълнителната власт да инициира съществени промени в основни публични политики, като социално – икономическата политика, е съвременен и слабо изследван в научните среди. Сравнително фрагментираните научни изследвания по отделни аспекти на проблематиката провокират изследователският интерес към задълбочено и систематизирано проучване на българския политически живот в период 2001 – 2013 г. Изследователският инструментариум включва подробен анализ на законодателните инициативи на изпълнителната власт с презумцията, че **законодателната инициатива е основен инструмент за промяна на политика** в държава с демократична форма на управление като Република България. Откроявайки целите в управленските програми на българските правителства и тяхната реализация в правителствени законопроекти, авторът измерва политическия капацитет на всяко от трите последователни правителства да планират и приложат чрез законодателни инициативи своите визии за промяна. От допускането, че политическият капацитет на правителствата се изразява в прилагането и контролирането на регулации, следва, че задълбоченият анализ на законодателната дейност на правителството ще разкрие редица специфики на политическото стратегическо целеполагане и на процеса по изработването на политики.

Цел, хипотези и методология

Терминът „правителство“ препраща към държавно управление и държавни институции, в рамките на които се изработват политически решения, регулиращи обществените отношения в дадена страна. Настоящият дисертационен труд има за **обект на анализ** политическият капацитет на правителствата през призмата на законодателната им дейност, а **конкретният изследователски предмет** е политическият капацитет на правителствата да инициират значими промени чрез програмно планирани законодателни инициативи в социално – икономическата политика.

Цел на дисертационният труд е да се измери ефективното целеполагане, разбирано като капацитет за промени, на българските правителства в социално – икономическата политика на базата на подробен преглед на законодателната дейност на българските правителства в рамките на 12 – годишен период. Основният **изследователски въпрос**, е доколко българските правителства разполагат с

политически капацитет да инициират значими промени в социално – икономическата политика и доколко тези промени отразяват стратегическите цели, заложи в съответните програмни документи за държавно управление. Авторът използва своя методика, за да определи степен (в %) на ефективно целеполагане за всяко отделно правителство, която степен следва да разкрие до каква степен правителството ангажирано изпълнява заложените цели и приоритети в управленската програма в своите законодателни инициативи. Изхождайки от терминологията на стратегическото планиране, съотношението между целите и резултатите, разкрива до каква степен се постига ефективно планиране, т.е. има капацитет за инициране на промяна. Според централната **изследователска теза**, българските правителства в период 2001 – 2013 г. не инициират съществени промени (с други думи, в целите и резултатите им отсъстват значими промени) в социално – икономическата политика на базата на ефективно целеполагане и планиране. Чрез изведените **четири на брой хипотези**, авторът дава отговор на изследователският въпрос и проверява достоверността на така изведената в по-горните редове теза на дисертацията:

1/ българските правителства нямат политически капацитет (в управленските им програми не са формулирани значими стратегически цели) да инициират промяна на основни публични политики като социалната и икономическата политика;

2/ целите и приоритетите от управленските програми се разминават с целите в последвалите инициирани законопроекти с вносител Министерски съвет (МС), т.е. липсва ефективно целеполагане и последователна политическа ангажираност, а се действа ad hoc;

3/ значимите промени в основни публични политики, като социалната и икономическата политика, са резултат от поети задължения и необходимост от синхронизация с добрите практики и достижения в европейски аспект, т.е. промяната е иницирана отвън (изключително се визира ролята на Европейският съюз (ЕС)), и

4/ българските правителства в периода 2001 – 2013 г. не залагат цели и приоритети, характерни за партийния им профил, и не инициират промени в отговор на партийната им идеология.

В хода на изследването, изложението е организирано около даването на отговор на поставените **основни задачи**:

- в максимална степен обхванен и безпристрастен теоретичен прочит на специализирана научна литература (на български и английски език); концептуализиране на понятия и сравняване на съществуващи и утвърдени хипотези по проблема; разкриване на различни (често противоречиви) научни тълкувания и интерпретации по отношение капацитета на правителството; резюмиране на българския контекст, в условията на който се изследва капацитета на правителствата за инициране на промени;

- избор на адекватна научно призната методология и стриктно следване на изработена методика; аргументация за избора на методология и методика; запознаване с различен тип анализи в социалните науки и добро боравене с техния инструментариум; водене подробен паспорт на изследването и поетапно разкриване на достигнати резултати (изводи) и тенденции; придържане към централната теза на дисертацията и работа само с аналогични емпирични данни; стриктност при изреждане на факти и коректност при използвани данни; изключително придържане към компютърната обработка на емпирични данни посредством програмите SPSS и Microsoft Excel;

- провеждане на самото изследване след като е на лице много добро познаване на базата с емпирични данни; събиране на информация от официални страници (архиви и системни за правна информация) на основни държавни институции като Народното събрание (НС) и Министерски съвет (МС); селектиране на данни на базата на безпристрастност, актуалност, разбираемост и адекватност на изследователските цели; разумно ограничаване на масива от данни и единиците за анализ с цел постигане на яснота и обзримост; търсене на външно професионално съдействие за кодифицирането и обработката на суровите емпирични данни; достигане до ясни за разчитане резултати, които да се представят в подходящ за странични наблюдатели преглед;

- качествен и количествен анализ на достигнатите резултати, като целта е успоредно да протича сравнителен анализ (сравняване на резултати за трите последователни правителства) и да се достига до обобщения; извеждане на междинни изводи и тенденции; повдигане на спорни и проблематични въпроси, които да са обект на следващи научни разработки; опит да се избегнат съществуващи и насложени обществения мнения, медийни квалификации или интерпретации на водещи

изследователи в тематичното поле; непрекъснато търсене на оригинални и нови моменти при боравенето с така събраната съвкупност от емпирични данни;

- доказване / опровергаване на изложените работни хипотези в дисертацията, използвайки достигнати изводи и тенденции от проведеното изследване; съпоставка на теоретичен прочит и практическо измерение; повдигнати нови въпроси след проведеното изследване и пр.

Използваната **методология** се основава на няколко основни подхода: теоретичен задълбочен анализ (т.е. теоретични постановки), набиране и систематизиране на емпирични данни (мотиви към законопроекти с вносител МС и народни представители от парламентарното мнозинство), компютърна обработка на емпирични данни (SPSS, Excel), операционализация и сравнение на получените количествени и качествени данни, за да се изведе научно обосновано потвърждение/ отричане на заложената теза, извеждане на зависими и независими променливи и търсенето на значими корелации. За съставянето на дисертационния труд са използвани множество информационни източници. Основният източник на информация са официалните сайтове на основните държавни институции в България: на НС и на МС.

Основният използван метод е сравнителният метод (The comparative method). На сравнение е подложена законодателната дейност (първичното законодателство) на три последователни български правителства в период 2001 – 2013 г., като за целта се групират техните инициативи спрямо различни значими полета на социално – икономическата политика. Сравнението между трите правителства е улеснено от наличието на една и съща по вид институция (МС/ правителството), т.е. институцията притежава едни и същи функции, в рамките само на една национална държава (България), т.е. една и съща политическа система. Българските правителства, чиято дейност подлежи на сравнение в настоящия труд, са:

Правителство Сакскобургготски с министър – председател Симеон Сакскобургготски (т.нар. правителство на НДСВ и ДПС с мандат 24.07.2001 г. – 17.08.2005 г. в рамките на 39. – то НС),

Правителство Станишев с министър – председател Сергей Станишев (т.нар. Тройна коалиция НДСВ – БСП – ДПС с мандат 17.08.2005г. – 27.07.2009г. в рамките на 40. – то НС) и

Първото правителство Борисов с министър – председател Бойко Борисов (т.нар. Първо правителство на ГЕРБ с мандат 27.07.2009 г. – 20.02.2013 г. в рамките на 41. – то НС).

Изследователският принос на дисертацията се състои в следните достижения:

- преглед, синтез и обобщение на сравнително фрагментирани научни изследвания по отделни аспекти на проблематиката;

- актуален период за анализ на българския политически живот, непосредствено преди и периодът след влизането на страната в ЕС; налична и пълна информация в архивите на НС и на МС;

- използван инструментариум на четири социални науки (политология, социология, публична администрация и право) за анализ на законодателната дейност на МС. Синтез на количествени и качествени методи за обработка на данни. Изследване в контекста на актуалния дебат за „The performance of government and its efficiency and effectiveness”. Използвана иновативна методика за анализ на ефективното целеполагане и капацитет на правителството за инициране на промени;

- набор, обработка, кодиране и систематизиране на стотици законопроекти (мотивите към тях) с вносител МС и народни представители от парламентарното мнозинство; подробен прочит на три управленски програми и анализ на съдържанието им в частта социално – икономическа политика; преглед на стотици законопроекти (мотивите към тях) и идентифициране на причините за иницираните промени (в резултат на правителствено целеполагане или заради необходимост от синхронизация с достиженията на правото на ЕС);

- голям масив от обработени и систематично представени емпирични данни в лесно четими и удобни за употреба (вкл. с друга изследователска цел) таблици, диаграми и фигури. Достоверност на данните и добросъвестно използване на достигната информация.

- обогатяване на архива от авторски изследвания на български език в сравнителната политология в ролята ѝ на академична дисциплина, чиято изследователска област е сравняване на различни форми на управление (политически системи) в различни среди и извеждане на практическите измерения на промяната на политики.

Сред заложените ограничения на дисертационния труд се нареждат:

Първо ограничение, зададен ограничен текстови обем, който силно ограничава изложението в частта опис на законопроектите, което не позволява авторът да се

аргументира с автентичен текст от законопроектите. Невключени в дисертацията остават мотивите на автора защо приема за присъствие (Да)/ частично присъствие (Ч)/ пълно отсъствие (Не) дадени признаци по отношение на изведените индикатори. Авторът разполага с 300 стандартни страници обработен и четим текст, в който са изведени конкретни цитати от законопроекти и съответните цели и задачи от управленските програми. При проявен интерес, това допълнително и не приложено допълнение към дисертацията, следва да бъде свободно предоставяно на непредубедения критик. По същата причина, силно редуциран е броят на диаграмите, като се търси обобщение по линия на сравнителния анализ на трите правителства;

Второ ограничение, в методологичната част е използвана три – степенна скала (посока на връзката Да – Частично – Не), от която не става видимо дали при даден индикатор „Частично“ клони към присъствие или отсъствие на признак. Поради необходимост от обобщаване на емпиричните данни не се прилага пет – степенната измерителна скала, която би била по – изчерпателна и коректна;

Трето ограничение, времевият отрязък 2001 – 2013 г. не позволява да се изведат трайни тенденции, които да бъдат приложими при сходни политически и икономически условия. Изводите и трендовете са единствено по отношение на наблюдавания период и в никакъв случай не са приложими, без допълнителни проверки и изследвания.

Четвърто ограничение, в изследването са взети предвид единствено налични законопроекти и мотивите към тях, достъпни в официалния онлайн архив на НС и с категоричен подпис на МС като колективен орган, на съответния ресорен министър като изразител на общата правителствена политика и на народни представители от парламентарното мнозинство. Поради не стриктното и навременно попълване на необходимите специфики за законопроектите в архива на НС, от изследването са изключени законопроекти с неустановен вносител или с не четимо съдържание. В хода на цялото изследване и изложение фокусът е върху законодателното изпълнение на заложените цели и приоритети в управленските програми (тук се търсят резултатите с оглед на ефективното целеполагане), което доминира върху анализа на реалното изпълнение (в провеждани политики). Аргументацията за това е, че именно в законопроектите като първични и подписани от МС документи, в най – чист вариант се открояват правителствените ангажименти и конкретни предложения за промени.

План и структура на изследването

В дисертационния труд изследването преминава през по – долу описаните етапи:

Първи подготвителен „Теоретико – методологичен етап“:

Преди да се пристъпи към работа с емпиричните данни, се изследва съществуващата литература в направленията: законодателна инициатива на изпълнителната власт, процес на изготвяне на политики, правителствен капацитет за промяна, стратегическо планиране и ефективно целеполагане, парламентарно мнозинство и публични политики (с фокус социално – икономическата политика). Събраната тематична информация се подлага на синтез и анализ, след което се обосновава необходимостта от производството на определена статистическа информация. Стъпвайки на установена терминология, на операционализирани понятия за целите на конкретното изследване и на утвърдени научни интерпретации, авторът дефинира конкретната цел за събирането и обработката на статистически данни. Именно на този етап се очертават изследователските задачи, които логично продължават разгърнатите теоретични постановки. Задачите се разделят по хронологичност и по значимост. Първоначално се задават общи задачи (каква и колко информация, в какъв период и от какви източници), след което се пристъпва към по – задълбочени оперативни задачи. Използван е дедуктивен методически подход, при който се тръгва от общи характеристики на изпълнителната власт в България, преминава се през специфики на конкретните три правителства в период 2001 – 2013 г. и накрая, се пристъпва към задълбочен анализ на конкретни политики в социално – икономическата сфера. След като е определен обектът на статистическото изследване, се пристъпва към разработването на теоретичен модел (залагат се цел, задачи на изследването, обект на статистическото изследване, предмет на статистическото изследване). Пристъпва се към организационно – техническа подготовка. Авторът се запознава с архивите, които ще ползва; запознава се с логиката на софтуерите за търсене на информация; усвоява необходимите знания за селектиране и подбор на информация, както и ползване на оптимизирано търсене чрез задаване на конкретни критерии. Съставен е организационен план, в който по стъпков модел се изпълняват отделни задачи, чиито резултати се обединяват на краен последен етап. Планираните ресурси са налични, поради лесният онлайн достъп до официални архиви на основни държавни институции. Човешките и времеви ресурси са ефективно използвани във

времето на изследването, без да е необходим финансов ресурс. В организационния план най – същественият момент са посочените крайни срокове за изпълнение на отделните дейности. Избрана е иновативна методика за изследване на правителствения капацитет на българските правителства за инициране на промени в ключови публични политики. Избраната методика кореспондира с използвани методики в сходни научни изследвания, но запазва голяма самостоятелност и оригиналност. Така например, измерването на ефективното целеполагане на правителството е изцяло авторски принос, защото извежда нови индикатори за измерване. Практическото провеждане на изследването става факт през втората година от 3- годишния период на докторантурата. Този подготвителен етап приключва със систематизация на данните.

Втори етап „Изпълнение на изследването“:

Този централен етап е съставен от редица стадии и елементи. Първоначално се изследват управленските програми на трите български правителства в период 2001 – 2013 г. Това са обемни текстови материали, които са структурирани според изведени приоритети, цели, задачи и мерки. Сравнителният анализ на трите управленски програми разкрива редица общи моменти в текстовото и смислово оформление, но изследователското внимание се съсредоточава върху специфични за всяко правителство моменти. Поради наличието на редица общи за трите правителства абстракции (общи цели, задачи, приоритети), се пренебрегва голям масив от информация, като се търси конкретика и индивидуалност. В табличен вид (по отделно) са разписани значими цели и приоритети, т.е. съставени са три отделни таблици (таблиците не са поместени в дисертационния текстови обем, тъй като са работни таблици), в които за всяко правителство се записват значимите цели. Авторът обобщава по подразбиране целите и приоритетите в шест нива на абстракции (стига се до групиране или до **шест на брой големи групи**): *„икономически растеж“*, *„пазар на труда“*, *„приватизация, либерализация и децентрализация“*, *„осигурителна система“*, *„бизнес климат“* и *„публични финанси“*. По същата логика, се пристъпва към събиране на данни за законодателната дейност на трите правителства. Отново в работни таблици се систематизира информация от прегледани и селектирани законопроекти, както следва:

- за 39. – то НС са намерени по критерий „номер на НС“ общо 1197 резултата. Тук работата с архива на НС е най – затруднена, поради фактът, че няма техническа възможност за оптимизирано търсене чрез „Вид вносител“. Един и същ технически проблем съществува при трите правителства, който възпрепятства оптимизираното

търсене. Този проблем се състои в това, че парламентарното мнозинство не е обособено като възможен вид вносител на законопроекти. Това налага огромен човешки и времеви ресурс за проверката на всичките 1197 законопроекти, внесени в 39. – то НС. От първоначално подбрания масив със законопроекти с вносител МС (общо 641 законопроекта), са селектирани 230 на брой законопроекта, които са значими с оглед заложените изследователски цели и задачи;

- за 40. – то НС са намерени по критерий „номер на НС“ общо 1358 резултата, от които 625 законопроекта са с вносител МС. Тук търсенето по вид вносител е улеснено, тъй като системата реагира на първоначално зададения критерий. Отново присъства проблемът с неустановената бройка на внесени законопроекти от парламентарното мнозинство, защото последното не присъства като критерии. За целите на изследването са открити общо 204 значими законопроекта, които подлежат на анализ;

- за 41. – то НС са намерени по критерий „номер на НС“ общо 981 резултата, от които 515 законопроекта са с вносител МС. За пореден път, търсенето по вид вносител е улеснено и присъства проблемът с неустановената бройка на внесени законопроекти от парламентарното мнозинство. За целите на изследването са открити общо 192 значими законопроекта, които подлежат на анализ.

Цялата събрана информация за значимите законопроекти на МС и на парламентарното мнозинство е разпределена в три отделни файла. След подробен прочит, авторът изчита отново управленските програми на трите правителства и съпоставя до колко са адекватни изведените предварително в таблици приоритети и цели. След съпоставката, идва моментът, в който трябва да се изведат общи индикатори, по които следва да се сравняват трите правителства. Сравнителният анализ протича на две основни нива:

1/ сравнителен анализ между, от една страна, *заложените приоритети и цели* в управленските програми, и от друга страна, *изпълнено в законодателна инициатива/ изпълнено в реално проведена политика*. Фокусът през цялото изследване е върху законодателната дейност, но с цел постигане на пълнота са представени и реалните резултати (проведени политики). Интерес представлява до каква степен изпълнението (на двете поднива: законопроекти и реални политики) отговаря на заложените цели, т.е. до каква степен е ефективно целеполагането. Отговорът на въпроса до каква степен е ефективно целеполагането препраща към анализ на политическия капацитет на правителството за промяна. С други думи, промяната е управлявана и значима, когато е

заложена в стратегическия управленски документ и последователно изпълнявана в законодателната дейност на правителството;

2/ последващ сравнителен анализ *между трите правителства*, като тук изследването се базира на обобщения от предходния анализ. Целта е да се проследи дали съществува тенденция правителството ефективно да целеполага и до каква степен всяко следващо правителство ефективно залага и изпълнява приоритетите и целите за промяна. Трите субекта на сравнителен анализ (в лицето на Правителството Сакскобургготски, Правителството Станишев и Първото правителство Борисов) носят своята специфика и съпоставени разкриват времеви тенденции.

Синтезирано, вторият етап на реално изпълнение на изследването, води до: осигуряване на сведения и данни, контрол върху точността на сведенията и данните, систематизация и статистическа обработка на сведенията, предоставя готови за анализиране резултати от статистическото изследване.

Трети етап „Извеждане на изводи и обобщения“:

Завършващият трети етап предполага извеждане на основни изводи и обобщения, които се отнасят до реализацията на целта и задачите в изследването, както и до представяне на достигнати тенденция и специфики за наблюдаваните процеси. Макар и аналитичен, този етап в голяма степен борави с емпиричните данни (с резултатите от тях), за да бъдат онагледени авторските интерпретации. На този етап са видими новите повдигнати изследователски въпроси и научни проблеми, които са в състояние да мотивират нови изследвания и разработки. Въпреки че, информацията тук е предимно обобщена, на този етап се излагат нови разкрития в следствие на проведеното изследване. Етапът следва логиката на предните два етапа и цели да предаде завършеност на целия дисертационен труд. Статистическото изследване на законодателната дейност на българските правителства (с оглед разкриване на политическият им капацитет за промяна) приключва с разкриването на определени количествени и качествени свойства.

В структурно отношение, в **Първата глава** на дисертацията се определя теоретичния модел на изследването, като се представят различни опити за дефиниране на фундаменталните за него понятия и се извеждат някои от основните теоретични подходи и обяснителни модели. Във **Втора глава** се пристъпва към синтез на събраните емпирични данни и представянето им в табличен и графичен вариант. **Трета глава** в изцяло практически ориентирана и представлява извеждане на засечени в изследването зависимости между промяна на управлението и промяна на политики.

Обобщение и изводи

Централната теза на настоящият дисертационен труд се състои в допускането, че българските правителства не инициират съществени промени в социално – икономическата политика на базата на ефективно целеполагане и планиране. **Частичното опровергаване на изведената централна теза** се случва в хода на изследването и не е субективно манипулирано, но изцяло следствие на достигнатите емпирични резултати. С цел онагледяване на достигнатото обобщение, са представени изводите към всяка една от допуснатите четири работни хипотези. Сумарният резултат от изводите е основата, на която в края на дисертационния труд се извежда обобщение и се дават насоки за следващи академични разработки по проблематиката.

*Достигнати изводи при доказване / отхвърляне на **Първа работна хипотеза**: българските правителства нямат политически капацитет (в управленските им програми не са формулирани значими стратегически цели) да инициират промяна на основни публични политики като социалната и икономическата политика: **отхвърлена хипотеза***

Обработката на емпиричните данни дава възможност да се засекат областите, в които трите правителства избягват да планират и поставят конкретни стратегически цели. Като такива области се открояват 11 на брой общи за трите правителства индикатори, при които отсъства поставяне на цел: реален растеж на БВП като % на годишна база; насърчаване на предприемачеството и частната инициатива; подобряване на управлението на трудовата миграция; поддържане на разумен растеж на кредитирането; привличане на чуждестранни инвеститори в приватизационния процес и генериране на повече приходи в държавния бюджет; устойчиво нарастване на размера на пенсиите (на минималната пенсия за трудов стаж и възраст и на социалната пенсия); провеждане на политика по безопасност и здраве при работа и контрол върху службите по трудова медицина; улеснен достъп на малките и средни предприятия за финансиране; стимули за частния сектор да инвестира в енергоспестяващи, екологосъобразни и възобновяеми енергийни технологии; енергийни доставки за бизнеса и населението при минимални разходи, както и постигане на бюджетен излишък и залагане на буфери за непредвидени разходи. При Правителството Сакскобургготски има 13 на брой индикатора (13%), при които отсъства правителствен ангажимент; при Правителството Станишев има 14 на брой индикатора (14%), при които отсъства правителствен ангажимент и при Първото правителство на Борисов, има

17 на брой индикатора (17%), при които отсъства правителствен ангажимент. Бройката на областите, при които няма стратегическо планиране е незначителна като процент от общите 103 индикатора, което означава, че има силно целеполагане на ниво управленска програма на правителството. Главният извод по отношение на Първата работна хипотеза е, че българските правителства разполагат с политически капацитет да изведат стратегическите си цели за промяна в своите управленски програми, т.е. изследваните правителства правилно улавят социално – икономическите проблеми и предписват мерки за справяне с тях.

*Достигнати изводи при доказване / отхвърляне на **Втора работна хипотеза**: целите и приоритетите от управленските програми се разминават с целите в последвалите инициирани законопроекти с вносител МС, т.е. липсва ефективно целеполагане и последователна политическа ангажираност, а се действа ad hoc: **частично отхвърлена хипотеза***

Подробното проследяване на трендовете при изпълнението на целите в законопроекти, за всяко правителство отделно, за всяка група с индикатори (подробната информация е достъпна в тематична Трета глава, в точка Първа „Разминаване между заложените управленски цели и постигнати законодателни резултати“) разкрива, че при трите правителства доминира над частичното изпълнение на заложените цели от управленските програми в инициирани законопроекти с вносител МС. Този факт разкрива последователност и ефективно целеполагане над частичното, което позволява да бъде почти отхвърлена хипотезата. Анализираните правителства притежават политическа ангажираност да разработят и внесат за обсъждане и гласуване законопроекти, в които са заложен стратегически цели от управленските програми. Недостатък на това ниво на изпълнение е, че в управленските програми ги няма подробно разписаните промени, а се задават по – общи цели и приоритети, което затруднява крайната оценка до колко присъства / отсъства изпълнение.

*Достигнати изводи при доказване / отхвърляне на **Трета работна хипотеза**: значимите промени в основни публични политики, като социалната и икономическата политика, са резултат от поети задължения и необходимост от синхронизация с добрите практики и достижения в европейски аспект, т.е. промяната е инициирана отвън (от Европейския съюз): **частично отхвърлена хипотеза***

Средният процент за инициирани законопроекти (**41%** от всички обхванати законопроекти в изследването) с вносител МС и парламентарното мнозинство, които са

мотивирани от необходимостта за синхронизация с добрите практики и достижения на правото в ЕС, разкрива частично влияние на ЕС върху формирането на правителствените законодателни инициативи. Най – осезаемо е влиянието през мандата на Правителството Станишев (48%), което се дължи на членството в Съюза. Почти изцяло МС, а не народни представители от парламентарното мнозинство, внася законопроекта, които имат за цел синхронизация с европейските достижения (при Правителството Сакскобургготски – 71%; при Правителството Станишев – 92% и при Първото правителство на Борисов – 67% от всички обхванати законопроекта в изследването). Не е значителен и размерът на иницираните нови законопроекта, които са следствие на синхронизация. За сметка на последния извод, емблематичните нови закони за всяко едно от правителствата са следствие на синхронизация. Авторът тълкува тези резултати като доказателство, че правителствата играят съществена роля при иницирането на промени в двете публични политики, въпреки силното влияние на ЕС. Правителствата притежават относително голяма свобода и възможност да иницират свои законопроекта, с които да осъществят промени в ключови обществени сфери.

*Достигнати изводи при доказване / отхвърляне на **Четвърта работна хипотеза**: българските правителства в периода 2001 – 2013 г. не залагат цели и приоритети, характерни за партийния им профил, и не иницират промени в отговор на партийната си идеология: **потвърдена хипотеза**.*

Проведеният сравнителен анализ на заложените цели и приоритети в управленските програми на трите правителства, както и сравнение на показателите от законодателната им дейност в социално – икономическата политика, дават доказателство, че партийният профил не оказва влияние при иницирането на значими промени. Това доказателство, за пореден път, потвърждава идеологическото обезличаване на политическите партии в българския политически живот, които прибегват до формирането на „експертни кабинети“. Разлики са отчетени по отношение на законодателната активност на отделните народни представители от ПМ при трите правителства, което дава повод за интерпретации в посока партийна дисциплина и организационна култура.

Генералното обобщение в дисертационния труд е изложено в няколко синтезирани изречения, които обобщават цялата достигната информация в следствие на проведеното авторско изследване. Анализът на резултатите от събраните и обработени емпирични данни разкрива, че *Правителството Станишев с министър – председател*

Сергей Станишев провежда най – ефективно стратегическо целеполагане в социално – икономическата политика (91% реализируемост на целите от управленската програма в инициирани правителствени законопроекти), като успява да управлява промените на базата на заложените цели и приоритети в своята управленска програма. Количественият анализ разкрива, че Първото правителство на Борисов с министър – председател Бойко Борисов се нарежда на второ място по реализируемост на целите и ефективно целеполагане (88%) и Правителството Сакскобургготски с министър – председател Симеон Сакскобургготски е на последно място, според използвания критерий ефективно целеполагане (83%). Трите правителства имат твърде близки проценти, според изведения показател, което разкрива че първенецът в лицето на Правителството Станишев няма значителна преднина пред последният в измерването, в лицето на Правителството Сакскобургготски. Все пак, може да се заключи, че *Правителството Станишев разполага с най – голям политически капацитет да залага стратегически цели за значима промяна в социално – икономическата политика, които цели реализира в инициирани правителствени законопроекти*. Високите проценти на ефективно целеполагане при трите правителства разкриват политическа ангажираност в преследването на управленските цели, с отбелязването, че този факт се ограничава до изследваното ниво на законодателна инициатива. Качественият анализ на политическия капацитет на трите български правителства в период 2001 – 2013 г. в социално – икономическата политика, води до противоположни заключения. В най – голяма степен Правителството Сакскобургготски разполага с политически капацитет да залага конкретни и амбициозни цели и приоритети в своята управленска програма, които систематично реализира в законодателни инициативи, като особено активни са народните представители от парламентарното мнозинство. Големият пропуск на проведеното изследване е, че то измерва ефективното целеполагане на правителството за инициране на промяна, но не измерва до колко са конкретни и амбициозни поставените цели в управленската програма на правителството, т.е. до колко заложената промяната е с дълбочина и с голям обхват. Логически следва да се допусне, че при по – амбициозни и конкретни цели процентът на реализируемост има различна тежест в сравнение с по – общо зададени и трудно подаващи се на емпирични изследване цели и приоритети (възможностите за политически маневри са по – големи). Второ голямо ограничение в изследването се оказва фактът, че българските правителства активни използват актовете с вторичен характер, приемани от МС и/ или от отделните министри постановления (нормативен акт), разпореждания и решения

(ненормативни актове), за реализиране на цели, приоритети и задачи от програмите за държавно управление. Посредством тези актове цели, които не са отразени в законодателните инициативи на правителството, намират реализация в проведените политики. Авторът изначално се ограничава да проследи политическият капацитет на правителството за инициране на значими промени чрез законопроекти, но успоредно в хода на изследването са идентифицирани и реалните резултати в правителствени политики.

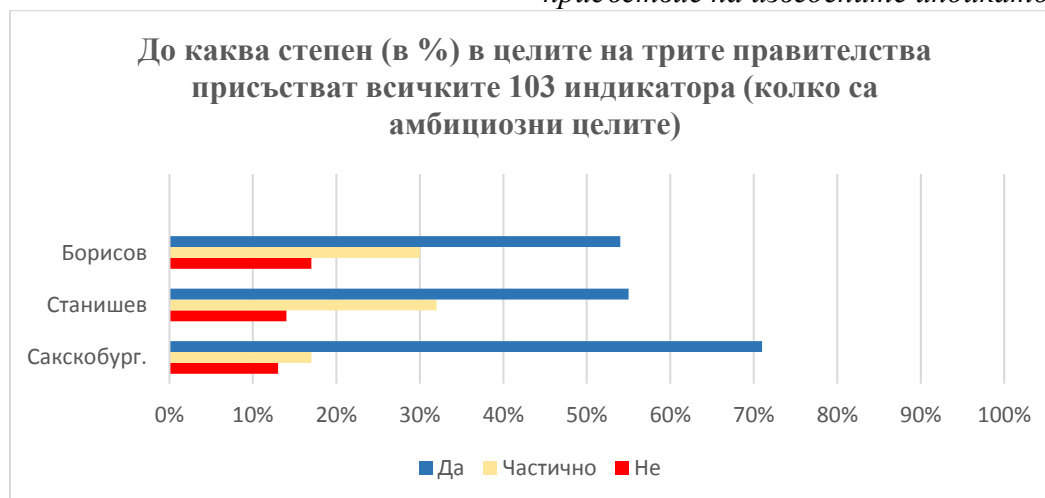
Достигнати изводи и обобщени в табличен и графичен вид

Таблица 1. Присъстващи цели и приоритети (в %) в управленските програми на Правителството Сакскобургготски, Правителството Станишев и Първото правителство Борисов, базирани на изведените 103 индикатора в социално – икономическата политика

Присъстващи цели и приоритети (в %) в Управленските програми	Сакскобург.	Станиш.	Борисов	С*:
Първа група индикатори „Икономически растеж“	67%	78%	33%	59%
Втора група индикатори „Пазар на труда“	71%	48%	36%	52%
Трета група индикатори „Приватизация, либерализация и децентрализация“	64%	42%	49%	52%
Четвърта група индикатори „Осигурителна система“	55%	60%	50%	55%
Пета група индикатори „Бизнес климат“	70%	40%	60%	57%
Шеста група индикатори „Публични финанси“	95%	65%	70%	77%

*“С“ е съкращение от „Средно аритметично“

Диаграма 1. Степен на залагане на цели в управленските програми на българските правителства в социално – икономическата политика, измерена на базата на липса / присъствие на изведените индикатори за оценка

Контент анализ на съдържанието на управленските програми на трите български правителства в периода 2001 – 2013 г. разкрива, че заложените стратегически цели за промяна носят следните характеристики (систематизирано):

- ✓ *повтарящи се общи формулировки с висока абстракция;*
- ✓ *редица цели имат по – скоро характер на рутинна дейност;*
- ✓ *целите по ключови въпроси (като пенсионната система например) са преобладаващо общи и не носещи информация, както и липсват заложените постижими индикатори и резултати;*
- ✓ *целите по отношение промяната на законодателство в общия случай се ограничават до формулировката за промяна на нормативен документ, назован само поименно и не се пристъпва към конкретика;*
- ✓ *извеждат се основни цели и ключови приоритети, в които отсъстват количествени и качествени измерители, за да се проследява по – лесно изпълнението. В много случаи, липсата на конкретика позволява политически маневри и дори бягане от политическа отговорност за поет управленски ангажимент;*
- ✓ *целите не са достатъчно ясно изведени сред общите формулировки.*

Таблица 2. Обединена таблица, разкриваща външното влияние (влиянието на ЕС чрез процеса на синхронизация), върху законодателната дейност на българските правителства

Пра- во	Бр./ (%) всички ЗП след синх- я (общо)	Бр./ (%) всички ЗП след синх- я с в-л МС	Бр./ (%) всички ЗП след синх-я с в-л ПМ	Бр./ (%) нови ЗП след синх-я (общо)	Бр./ (%) нови ЗП след синх-я с в-л МС	Бр./ (%) нови ЗП след синх-я с в-л ПМ
Сакско бург.	84 (37%)	60 (71%)	24 (29%)	26 (31%)	20 (77%)	6 (23%)
Стани ш.	97 (48%)	89 (92%)	8 (8%)	30 (31%)	30 (100%)	0
Борисо в	75 (39%)	67 (89%)	8 (11%)	11 (15%)	11 (100%)	0
Сред – но	85 (41%)	72 (84%)	13 (16%)	22 (26%)	20 (92%)	2 (8%)

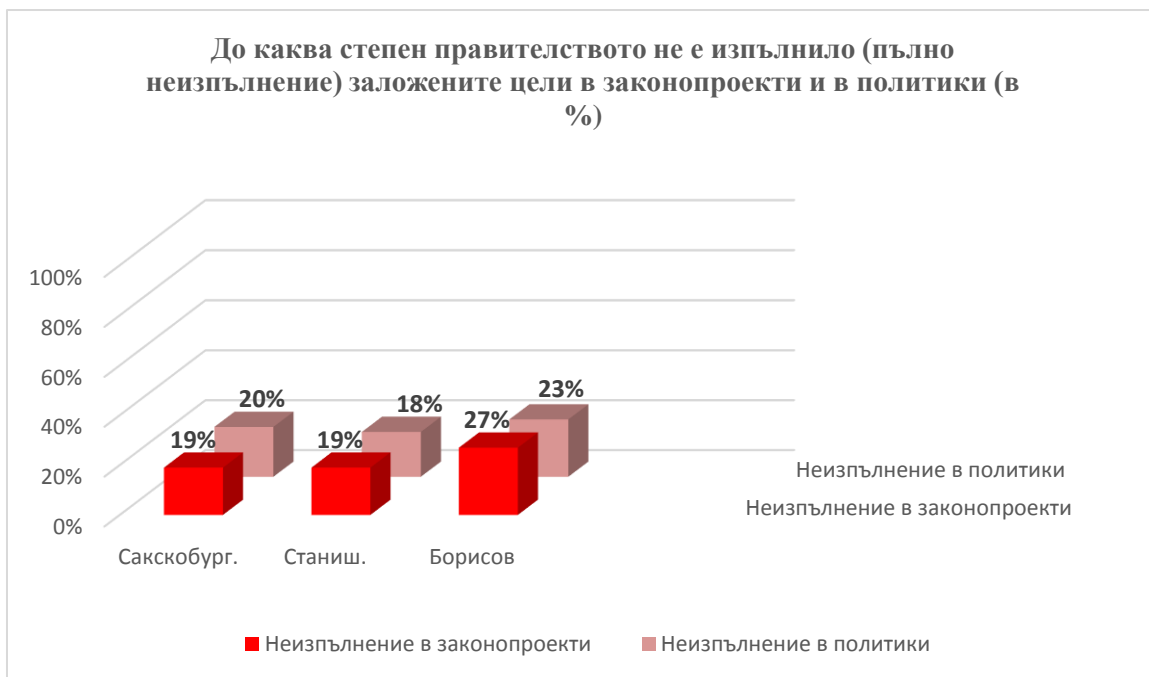
Диаграма 2. Степен, до която правителството напълно изпълнява заложените цели от Управленската си програма в: 1/ ЗП с вносител МС и ПМ и в 2/ проведени политики

Диаграма 3. Степен, до която правителството частично изпълнява заложените цели от Управленската си програма в: 1/ ЗП с вносител МС и ПМ и в 2/ проведени политики

Диаграма 4. Степен, до която правителството НЕ изпълнява заложените цели от Управленската си програма в: 1/ ЗП с вносител МС и ПМ и в 2/ проведени политики

Диаграма 5. Степен на ефективно правителствено целеполагане в социално – икономическата политика (по избрани 103 индикатора) за период 2001 – 2013 г.

Дисертационният труд има значим и оригинален принос в проблематиката, но като резултат от проведеното изследване и анализ, се очертават четири **насоки за следващи научни изследвания**.

- ✓ Изследване в посока на хипотезата, че независимо от партийният състав и идеологическият профил на правителството, правителственото целеполагане се придържа към сходни цели и приоритети в социално – икономическата политика. Достигнатите, като резултат в дисертацията, близки проценти на ефективно целеполагане при три последователни български правителства разкриват, че при промяната на управление не се променя посоката на инициирани промени;
- ✓ Изследване на политическата амбициозност на управленските програми на българските правителства, тяхната конкретика и възможност за реално отчитане на изпълнение;
- ✓ Изследване в посока на хипотезата, че въпреки наличието на силна политическа ангажираност за инициране на промени в социално – икономическата воля, отсъства политическа воля за изпълнението в политики;
- ✓ Провеждане на същото по обхват и съдържание изследване, като проведеното в дисертацията, но по отношение измерване на политическия капацитет на българските правителства да реализират (не само инициират) промени в социално – икономическата политика. Вниманието следва да се съсредоточи изцяло върху подзаконовни нормативни актове (наредби, правилници, инструкции, заповеди) и предприети правителствени действия.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

1. Аристотел, Политика, София, 1995.
2. Арон, Р., Демокрация и тоталитаризъм, Агрес, София, 1993.
3. Буруджиева, Т. Л. Канева. Политически маркетинг – теория и практика, 2007.
4. Вацов, Д. Аристотеловото наследство и съвременните политологически идеи, <<http://bogdanbogdanov.net/pdf/119.pdf>> [03.06.2015].
5. Вебер, М. Политиката като призвание, във: Вебер, М., Ученият и политикът, София, 1993.
6. Герджиков, А. Аристотеловото наследство и съвременните политологически идеи, <<http://bogdanbogdanov.net/pdf/119.pdf>> [07.06.2015].

7. Гичева-Гочева, Аристотеловото наследство и съвременните политологически идеи, <<http://bogdanbogdanov.net/pdf/119.pdf>> [02.06.2014].
8. Гръцманов, В. Аристотел-рационалистически подход към правото и властта, в: Научни трудове на Русенския университет, 2011, том 50, серия 7, <<http://conf.uni-ruse.bg/docs/cp11/7/7-35.pdf>> [17.02.2014].
9. Гъркова, В. Аспекти на държавността в Западноевропейското Средновековие, <<http://www.clio.uni-sofia.bg/bg/archivistika/SGurkova.pdf>> [13.11.2014].
10. Даскалов, Р. Въведение в социологията на Макс Вебер, София, 1992.
11. Димитров, Г. Институционален капацитет на Народното събрание за активно участие в провеждането на политики за борба с организирана престъпност и политически покровителствената корупция, <https://riskmonitor.bg/js/tiny_mce/.../Institutional_Capacity_Parliament.pdf> [02.04.2014].
12. Карасимеонов, Г. Партийната система в България, Трето преработено и допълнено издание, Рекламна къща Nik, София, 2010, <<http://library.fes.de/pdf-files/bueros/sofia/07777.pdf>>, [15.06.2015].
13. Карасимеонов, Г. Политиката и политически институции, УИ Св. Кл. Охридски, София, 1997.
14. Малинов, С. Консервативни опити, УИ Св. Климент Охридски, София, 2010.
15. Маринов, А. Проблеми при дефинирането на понятието „административен капацитет“, сп. Публични политики, Година 2, Брой 1, март 2011., <ejpp.eu/index.php/ejpp/article/view/29/23> [15.05.2013].
16. Новкиришка, М. Античните кодификации – Част 3: Кодификациите на Древна Гърция, <http://www.nbu.bg/PUBLIC/IMAGES/File/departments/law/Spisanie/3_2008/1%20-Novkirishka%20malinka-3%204ast.doc.pdf> [05.06.2015].
17. Пенчев, П. Основи на управлението, Велико Търново, 2007.
18. Пиргова, М. Българският парламентаризъм в условията на глобален преход, Парадигма, София, 2002.
19. Пиргова, М. Българският парламентаризъм в условията на глобалния преход, Парадигма, Второ издание, София, 2010.
20. Пиргова, М. Основи на политологията, УИ Св. Климент Охридски, София, 2014.
21. Семов, М. Теория на политиката. Софи-Р, София, 2000.
22. Танев, Т. Public management for good governance: предизвикателствата пред публичната администрация в XXI век, <https://www.academia.edu/236578/От_Public_Management_към_Good_Governance_предиизвикателствата_пред_публичната_администрация_в_XXI_век> [27.06.2014].
23. Танев, Т. За универсалното човешко право на добро управление, в: Политически изследвания, бр. 1, 2007.
24. Танев, Т. Механизми на взаимодействие между равнищата на управление в процеса на разработване и осъществяване на стратегии в публичната сфера. Конференция на Министерският съвет на Република България, Дирекция „Стратегическо планиране“, 2009.
25. Томова, Т. Изработване на политики, програми, проекти. Наръчник за участниците в процеса на политиките, София, 2008, <http://www.schoolofpolitics.org/~schoolof/images/publications/Tatyana_Tomova_Izrabotvane_politiki.pdf> [01.05.2014].
26. Фотев, Г. Смисълът на политиката, АИ Проф. М. Дринов, София, 1999.

27. Хабермас, Ю. Как е възможна легитимност чрез легалност?, в: Политически изследвания, 1994, кн.1.
28. Чандлър, А. Стратегия и структура, 1962.
29. Шаму, Фр. Гръцката цивилизация през архаичната и класическата епоха, Български художник, София, 1979.
30. Янков, Г. Към теорията на политиката (за понятието, смисъла и метаморфозите на политиката), <<http://yearbook.unwe.bg/2011/3.pdf>>, [06.02.2014].
31. Arbetman-Rabinowitz, M. S. Group, K. Johnson. Relative political capacity: empirical and theoretical underpinnings, The University of Rhode Island, Claremont, 2007. <<https://cgu.edu/.../Arbetman-Rabinowitz%20Johns.pdf>> [24.04.2014].
32. Arnold, J. Policy analysts in the bureaucracy, Berkeley, University of California Press, CA, 1976.
33. Arnold, J. Rules for rulers: the politics of advice, Temple university press, Philadelphia, MD, 1990.
34. Baehler, Karen/Bryson, J. Stress, minister: government policy advisors and work stress, in: International journal of public sector management, 21(3), 2008.
35. Benoit, L. Ministerial staff: the life and times of Parliament's statutory orphans, in: Gomery Report (ed): Restoring accountability – research studies: Volume 1: Parliament, ministers and deputy ministers, Ottawa, 2006.
36. Bezes, Philippe/Le Lidec, P. French top civil servants within changing configurations: from monopolization to contested places and roles, in: Page, Edward C./Wright, Vincent (eds.): From the active to the enabling state: the changing role of top officials in European Nations, Palgrave Macmillan, Houndmills, 2006.
37. Binder, S. Stalemate: Causes and consequences of legislative gridlock, Brookings institution press, Washington D. C., 2003.
38. Bogdanovskaia, I. The legislative bodies in the law – making process, <<http://www.nato.int/acad/fellow/97-99/bogdanovskaia.pdf>> [08.09.2015].
39. Burke, W. Organization change: theory and practice, SAGE Publications, 2002.
40. Burnes, B. K. Lewin. Planned approach to change: a re-appraisal, Manchester School of Management, Journal of management studies 41:6 September 2004, <http://eclass.uoa.gr/modules/document/file.php/PPP613/Ergasies/Ar8ra_gia_tis_ergasies/Kurt%20Lewin%20and%20the%20Planned%20Approach%20to%20Change_A%20Re-appraisal.pdf> [05.12.2014].
41. Carnall, C. Managing change in organizations, 6th ed., Pearson, 2014.
42. Cheibub, J. A. Przeworsk, S. Saiegh. Government coalitions and legislative success under presidentialism and parliamentarism, Cambridge university press, Cambridge , 2004, <<http://journals.cambridge.org/action/displayAbstract?fromPage=online&aid=246439&fileId=S0007123404000195>> [07.09.2015].
43. Cotta M. Problema del Bicameralismo – Monocameralismo nel quadro di un'Analisi Strutturale-Funzionale del Parlamento, in Rivista Italiana di scienza politica, 1, 1971.
44. Cummings, T. Worley, C. Organization development and change, 9th ed. Mason, OH: South-Western, 2009.
45. De Winter, L. Government declarations and law production, in H. Döring and M. Halleberg, 2004.

46. De Winter, L. Living up to one's promises: government declarations and law production, in H. Doring (ed.), *Legislatures and policies: a cross – national exploration of labour market flexibilisation*, St. Martin's Press, New York, 2001.
47. Dickinson, J. *Bitter Harvest: FDR, Presidential power and the growth of the presidential branch*, Cambridge University Press, Cambridge, 1997.
48. Dickinson, J./Lebo, Matthew J. Reexamining the growth of the institutional presidency (1940 – 2000), in: *The Journal of Politics*, 69(1), 2007.
49. Doering, H. (ed.). *Parliament and majority rule in Western Europe*, Campus Verlag, Frankfurt, 1995.
50. Doring, H. Is government control of the agenda likely to keep “legislative inflation” at bay?, <<http://www.uni-potsdam.de/db/vergleich/Publikationen/Parliaments/chapter22.pdf>> [16.12.2014].
51. Easton, D. An approach to the analysis of political science, *World politics* 9 (3), 1957.
52. Fukumoto, K. How many laws does the legislature make? (cross country comparison and cointegrated time series of Japan), Weatherhead center for International affairs, Harvard University, <<http://www-cc.gakushuin.ac.jp/~e982440/research/mpsa04.pdf>> [17.12.2014].
53. Goodin, R. H. Klingemann, eds. *A new handbook of political science*, Oxford UP, Oxford, 1998, p. 7.
54. H. Baser, P. Mergan. *Capacity, change and performance*, European centre for development policy management, <<http://siteresources.worldbank.org/INTCDRC/Resources/CapacityChangePerformanceReport.pdf>> [12.11.2015].
55. Hasel, Margarete/Hönigsberger, Herbert. *Schröder verstehen – Kanzlerstrategie und Kanzlerkommunikation*, in: Becker, Frans/Duffek, Karl/Mörschel, Tobias (eds.): *Sozialdemokratische reformpolitik und Öffentlichkeit*, VS Verlag, Wiesbaden, 2007.
56. Heclo, H. *A government of strangers: executive politics in Washington*, The Brookings Institution, Washington, 1977.
57. Heclo, H. *Political executives and the Washington bureaucracy*, in: *Political science quarterly*, 92(3), 1977.
58. Heclo, H. *Studying the presidency: a report to the Ford Foundation*, Ford Foundation, New York, NY., 1977.
59. Heclo, H. *The changing presidential office*, in: Meltsner, Arnold J. (ed.): *Politics and the oval office: towards presidential governance*, New Brunswick, Transaction Publishers, NJ.
60. Hodges, J. R. Gill. *Sustaining change in organizations*, 2014, <<https://study.sagepub.com/hodgesgill>> [08.09.2015].
61. Hollander, Marcus J./Prince, Michael J. *Analytical units in federal and provincial governments: origins, functions and suggestions for effectiveness*, in: *Canadian public administration*, 36(2), 1993.
62. Hou, Y. D. Ynihan, P. Ingraham. *Capacity, management and performance*, https://researchgate.net/...Capacity_Management [02.04.2014].
63. Hug, S. *Direct and indirect initiatives*, 2001, <<http://www.unige.ch/ses/spo/static/simonhug/daii/daii.pdf>> [11.01.2015].
64. Hult, K. *Strengthening presidential decision – making capacity*, in: *Presidential studies quarterly*, 30(1), 2000.

65. Hult, K. The Bush White house in comparative perspective, in Greenstein, Fred I. (ed.): *The George W. Bush Presidency: an early assessment*, Johns Hopkins university press, Baltimore, 2003.
66. Hult, Karen M./Walcott, Charles. *Governing public organizations: politics, structures, and institutional design*, Pacific Grove, CA, Brooks/Cole, 1990.
67. Hult, Karen M./Walcott, Charles. *Governing the White house: from Hoover through LBJ*, University of Kansas Press, Lawrence, 1995.
68. Kaare, S. *Minority government and majority rule*, Cambridge university press, Cambridge, 1990.
69. Kanbur, R. What's social policy got to do with economic growth?, 2006, <<http://www.arts.cornell.edu/poverty/kanbur/socpolecongrowth.pdf>> [16.04.2015].
70. Kanter, R. Stein, B. A. and Jick, T.D. *The challenge of organizational change*, The Free Press, New York, 1992.
71. Lang, H. The role of the treasury – control and advice, in: *Canterbury Chamber of Commerce economic bulletin*, 1977.
72. Laughlin, D. Swimming for their lives – waving or drowning? A review of the evidence of ministerial overload and of potential remedies for it, in: *The Political quarterly*, 80(3), 2009.
73. Lewin, K. *Field theory in social science*, Tavistock Publications, London, 1951.
74. Lippitt, R. W. Westley. *Dynamics of planned change*, Harcourt, Brace, New York NY, 1958.
75. Lipset, S. M. Trow, J. Coleman. *Union democracy: the internal politics of the International typographical union*, Free Press, New York, 1956.
76. Lipset, S. *Political man: the social bases of politics*, Anchor Books, Garden City, New York, 1960.
77. Lipset, S. S. Rokkan. *Party systems and voter alignments*, Free Press, 1967.
78. Loretta, J. Chief of staff, in: *Policy options*, 12(3), 1991.
79. Marangoni, F. *The challenge of coalition government: the case of Italy*, Abingdon Routledge, 2014.
80. Mattson, I. Strøm K. *Parliamentary committees*, in Döring H. (ed.), *Parliament and majority rule in Western Europe*, St.Martin's Press, New York, 1995.
81. Mayhew, D. *Divided we govern: party control, lawmaking, and investigations (1946-1990)*, Yale university press, 1991.
82. Mayhew, D. *Divided we govern: party control, lawmaking, and investigations (1946–2002)*, Yale university press, New Haven, CT, 2005.
83. Meer, Frits M. (eds.). *Public management and politics: senior bureaucrats in France*, in: *Public Administration*, 85(2), 2007.
84. Mehrotra, S. *Integrating economic and social policy: good practices from high-achieving countries*, UNICEF Innocenti research centre, 2000, <<http://www.unicef-irc.org/publications/pdf/iwp80.pdf>> [05.06.2015].
85. Mezey, M. *Comparative legislatures*, Duke University Press, Durham, N.C., 1979.
86. Mezey, M. *New perspectives on parliamentary systems: a review article*, in *Legislative studies quarterly*, 19, 1994.
87. Mezey, M. *Parliament in the New Europe*, in Hayward J. and Page E. C. (eds.), *Governing the New Europe*, Polity Press, 1995.
88. Mulligan, C. A. Shleifer. *Population and regulation*, NBER Working paper No. w10234, 2004.

89. Nadler, D. M. Tushman. Type of organizational change: from incremental improvement to discontinuous transformation. Discontinuous change: leading organizational transformation, in: D. A. Nadler, R. B. Shaw and A. E. Walton, Jossey-Bass, San Francisco, 1995.
90. Norton, P. (ed.), Legislatures, Oxford University Press, Oxford, 1992.
91. Norton, P. Does Parliament matter?, Harvester Wheatsheaf, London, 1993.
92. Norton, P. Parliaments: a framework for analysis, in West European politics, 13, 1990.
93. Norton, P. Playing by the rules: the constraining hand of Parliamentary procedure, in The Journal of legislative studies, 7/3, 2001.
94. Norton, P. The Legislative powers of Parliament, in Flinterman C., Heringa A. W. and Waddington L. (eds.) The evolving role of Parliament in Europe, Antwerp, Maklu, 1994.
95. Nussberger, E. Özbudun, Sejersted, F. The European commission for democracy through law (the Venice Commission), "The role of the opposition in a democratic parliament", 15-16 October 2010,
<http://www.stf.jus.br/repositorio/cms/portalStfInternacional/portalStfCooperacao_en_us/anexo/CDLAD2010025e.pdf> [15.07.2014].
96. Organski, A. J. Kugler. The war ledger, Chicago university press, 1980.
97. Ostrogorski, M. Democracy and the organization of political, Second eddition,1982.
98. Patterson, B. The White house staff: inside the West wing and beyond, Brookings Institution, Washington, D.C., 2001.
99. Patterson, Bradley H. To serve the president continuity and innovation in the White House staff, Brookings Institution, Washington, D.C., 2008.
100. Polsby N.W., Legislatures, in Greenstein F.I. and Polsby N.W. (eds.), Handbook of political science, Reading (Mass.), Addison-Wesley vol. 5, 1975.
101. Polsby. N.W. The Institutionalization of the U.S. House of representatives, in American political science review, 58, 1968.
102. Ragsdale, Lyn/Theis III, John J. The institutionalization of the American presidency, 1924-92, in: American journal of political science, 41(4), 1997.
103. Rasch, B. G. Tsebelis, The role of governments in legislative agenda setting,
<<https://www.folk.uio.no/.../Role%20of%20Governments%20in.>> [19.06.2015].
104. Rémond, René/Coutrot, Aline/Boussard, Isabel. Quarante ans de cabinets ministériels. De Léon Blum à Georges Pompidou, PFNSP, Paris, 1982.
105. Rose, R. British government: the job at the top, in: Rose, Richard/Suleiman, Ezra N. (eds.): Presidents and prime ministers, American enterprise institute for public policy research, Washington, D.C., 1980.
106. Rose, R. Giving direction to government in comparative perspective, in: Aberbach, Joel D./Peterson, Mark A. (eds.): Institutions of American democracy: The executive branch, Oxford University Press, New York, NY, 2005.
107. Rose, R. Prime ministers in parliamentary democracies. Studies in public policy No. 185, University of Strathclyde, Centre for the study of public policy, Glasgow, 1990.
108. Rose, R. The political status of higher civil servants in Britain, in: Suleiman, Ezra N. (ed.): Bureaucrats and policy-making, Holmes & Meier, New York, NJ, 1984.
109. Rose, R. The president: a chief but not an executive, in: Presidential studies quarterly, 7(2), 1977.
110. Rose, R. The problem of party government, Macmillan, London, 1974.
111. Rosenthal, A. R. Forth. The assembly line: law production in the American states, Legislative studies quarterly 3 (2), 1978.

112. Rouban, L. Les cabinets ministériels 1984 – 1996, in: *La Revue administrative*, 50(297), 1997.
113. Rouban, L. Les cabinets ministériels du gouvernement Jospin 1997 – 2002, in: *La Revue administrative*, 57(339), 2003.
114. Rouban, L. Les directeurs d'administration centrale, in: *La Revue administrative*, 49(289), 1996.
115. Rouban, L. Political – administrative relations, in: Raadschelders, Jos C.N./Toonen, Theo A.J./van der Meer, Frits M. (eds.). *The Civil Service in the 21st Century*, Palgrave Macmillan, Houndmills, 2007.
116. Rouban, L. Politicization of the civil service, in: Peters, B. Guy/Pierre, Jon (eds.): *Handbook of public administration*, Sage, London, 2003.
117. Savoie, D. *Breaking the bargain*, University of Toronto Press, Toronto, 2003.
118. Savoie, D. *Breaking the bargain: public servants, ministers, and Parliament*, University of Toronto press, Toronto, 2006.
119. Savoie, D. *Court government and the collapse of accountability in Canada and the United Kingdom*, University of Toronto press, Toronto, 2008.
120. Savoie, D. R. Mulroney. *Search of a new bureaucracy*, University of Pittsburgh Press, Pittsburgh, 1994.
121. Savoie, D. The Minister's staff: the need for reform, in: *Canadian public administration*, 26(4), 1983.
122. Siwek-Pouydesseau, J. *Le Personnel de direction des ministères, cabinets ministériels et directeurs d'administrations centrales*, A. Colin, Paris, 1969.
123. Tanabe, K. *Social policy in Japan: building a welfare state in a conservative one party dominant system [in Japanese]*, Rebaiasan, 1995.
124. Tsebelis, G. *Veto players and institutional analysis*, <https://politics.as.nyu.edu/docs/IO/4756/tsebelis_book.pdf> [17.06.2015].
125. Tenkasi, R. Chesmore, M. *Social networks and planned organisational change*. *The journal of applied Behavioural Science*. 39(3), 2003.
126. Thatcher, M. *The Downing street years*, Harper Collins, London, 1993.
127. Thatcher, M. *The path to power*, Harper Collins, London, 1995.
128. Tsebelis, G. *Decision making in political systems: veto players in presidentialism, parliamentarism, multicameralism, and multipartyism*, *British Journal of political science*, 199.
129. Tsebelis, G. *Decision-making in political systems: veto players in presidentialism, parliamentarism, multicameralism and multipartyism*, in *British Journal of political science*, 23, 1995.
130. Tsebelis, G. *Money J. Bicameralism*, Cambridge university press, Cambridge, 1997.
131. Tsebelis, G. *Veto player: how political institutions work*, Princeton university press, Princeton, 2002.
132. Tsebelis, G. *Veto players and law production in parliamentary democracies*, in H. Doering (ed.) *Parliaments and majority rule in Western Europe*, St. Martin's Press, New York, 1995.
133. Tsebelis, G. *Veto players and law production in parliamentary democracies: an empirical analysis*, in *American political science review*, 93, 3, 1999.
134. Tsebelis, G. *Veto players: how political institutions work*, <https://politics.as.nyu.edu/docs/IO/4756/tsebelis_book.pdf> [19.06.2015].

135. Verba, S. G. Almond. The civic culture: political attitudes and democracy in five nations, Little, Brown, Boston, 1980.
136. Verba, S. Small groups and political behavior: a study of leadership, Princeton University Press, Princeton.
137. Wilson, J. (ed.). The politics of regulation, Basic books, New York, 1980.
138. Wright, M. Public expenditure in Britain: the crisis of control, in: Public administration, 55(2), 1969.
139. Wright, M. Treasury control of the civil service (1854 – 1874), Clarendon Press, Oxford, 1977.
140. Zennaro, S. Measuring parliamentary performance: executive – legislative relations in fourteen EU legislatures, <<http://ecpr.eu/Filestore/PaperProposal/6df453d1-4dc7-4e90-bfc6-2b2b32e900ac.pdf>> [17.02.2015].

СПИСЪК НА НАУЧНИТЕ ПУБЛИКАЦИИ

„Законодателната дейност на правителството в цифри: кабинетът на Симеон Сакскобургготски, кабинетът на Сергей Станишев и кабинетът на Бойко Борисов 1“. Докторантски сборник 2014. Традиции и новаторство. Т.3., София: Изток-Запад, 2015, 167-183.

"Измерване ефективността на правителството според степента на постигане на целите (сравнително изследване на законодателната дейност на българските правителства в период 2001 – 2013 г.)". Сборник „Лидерство и организационно развитие“ 2015, София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2015, 184-192.

"Необходимостта от добра организационна култура на правителството при изработване на законопроекта". Сборник „Лидерство и организационно развитие“ 2015, София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2015, 803-810.

„Политическата игра с леви инициативи в социалната сфера (2001-2013)“, Научен форум за студенти към ФФ на СУ, достъпна на <http://phls.uni-sofia.bg/article/1493>

„Законодателната активност на депутатите от парламентарните мнозинства по отношение на икономическата политика (2001-2013)“, Научна конференция РУ & Съюз на учените, достъпна на <https://www.conf.uni-ruse.bg/bg/docs/cp15/5.2/5.2-13.pdf>

"The economic priorities of the Bulgarian governments in their programmes of action (2001-2013)", Юбилейна научна конференция с международно участие към Тракийски университет Ст. Загора, достъпна на <https://www.unisz.bg/tsj/Vol.%2013...%201.../M.Kasnakova.pdf>